

Przedmowa

Oddajemy do rąk Czytelników kolejny tom analiz socjologicznych stanu społeczeństwa obywatelskiego w ostatnich latach w Polsce. Książka ta jest owocem prac grupy tematycznej „Społeczeństwo obywatelskie: stare wzory nowe tendencje” zorganizowanej przez Wojciecha Misztala i Artura Kościańskiego w ramach XVI Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego „Solidarność w czasach nieufności”. W zamierzeniu redaktorów tomu ma on być próbą podsumowania dorobku socjologicznej refleksji nad społeczeństwem obywatelskim, refleksji prowadzonej w polskich ośrodkach akademickich w okresie międzyzjazdowym.

Wydarzenia i procesy polityczne, z jakimi mieliśmy ostatnio do czynienia, świadczą o tym, że dla socjologów badających społeczeństwo obywatelskie był to ważny moment. Zarówno przebudowa sceny politycznej, jak i ujawnienie się wielu nowych inicjatyw obywatelskich, opozycyjnych wobec polityki publicznej proponującej daleko idącą reformę systemową czy grup silnie wspierających obóz konserwatywny, zainicjowały i stymulują ekscytującą debatę o historii, teraźniejszości i przyszłości społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Tocząca się debata ujawniła różnorodność rozumienia tego, czym dla współczesnych Polaków jest społeczeństwo obywatelskie. Niemal każdy tekst zaprezentowany w tym tomie to odrębna narracja przedstawiająca prospekt „dobrego obywatela”, jego miejsca w przestrzeni publicznej i roli, jaką ma on spełniać jako podmiot kształtujący wzory działań obywatelskich przyszłych pokoleń.

W naszym zamierzeniu pragnęliśmy zarówno przedstawić pewien zapis historii społeczeństwa obywatelskiego, jak i wskazać na zjawiska składające się na współczesne oblicze społeczeństwa obywatelskiego, będące rezultatem istotnych przemian, jakie się dokonały ostatnio.

Przygotowując ten tom byliśmy przekonani, że społeczeństwo obywatelskie mimo różnych zawirowań rozwija się niezwykle dynamicznie i wykazuje w procesie swojego rozwoju ogromną różnorodność zjawisk, które odnoszą się do sposobów używanych przez obywateli chcących postrzegać własne działania jako zachowania obywatelskie. Każdy z opublikowanych dotychczas tomów ujmował problematykę obywatelskości możliwie w całościowy sposób. Nie unikamy również analiz prowadzących Czytelnika do refleksji filozoficznej, mówiąc wprost: etycznej czy moralizującej.

Publikacje obecne na rynku wydawniczym są często zapisem jedynie tego, co pod pojęciem społeczeństwa obywatelskiego chcielibyśmy zobaczyć jako aktywni i upodmiotowieni członkowie wspólnoty (narodowej, lokalnej czy szerszej ujmując – europejskiej). Prezentowany tom nie jest wolny od takiego sposobu widzenia obywatelskości, ale przekracza te ramy przedstawiając także mniej zależną od oczekiwań charakterystykę aktywności obywatelskiej.

W tym tomie udało nam się zebrać teksty, które mają sprowokować Czytelnika do refleksji dotyczącej wizerunku społeczeństwa obywatelskiego, jaki od 1989 r. kreowany jest w dyskursie publicznym i naukowym. Mając zgromadzoną wiedzę o praktykach obywatelskich Polaków widzimy, że zarówno zmienia się charakter aktywności obywatelskiej: z tej realizowanej jako forma społecznej aktywności w organizacjach na działalność bardziej zindywidualizowaną, pulsacyjną, spontaniczną działalność ad-hoc.

Za każdym razem, kiedy kolejny tom ukazuje się na rynku wydawniczym zarówno redaktorzy, jak i autorzy zamieszczonych w nim tekstów mają nadzieję, że choć w niewielkim stopniu przybliżą one istotne problemy dotyczące społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Chcemy więc dostarczyć Czytelnikowi nowych zasobów wiedzy o życiu obywatelskim Polaków, pozostawiając ocenę jego przydatności tej publikacji zarówno w sensie poszerzenia wiedzy o obywatelskości naszego społeczeństwa czy przydatności na przykład w celach dydaktycznych. Zdajemy sobie też sprawę z tego faktu, że zasób publikacji poświęconych problematyce społeczeństwa obywatelskiego jest ciągle niedostatecznie bogaty. Chcielibyśmy, aby i ten tom znalazł swoje miejsce w gronie publikacji ważnych ze względu na dostarczenie nowej wiedzy o życiu obywatelskim we współczesnej Polsce.

*Artur Kościański
Wojciech Misztal*